ISSN: 2181-9416
5-SON, 2026

YURIST AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

HUQUQIY, IJTIMOIY, ILMIY-AMALIY JURNAL

Yurist axborotnomasi – Vestnik yurista – Lawyer herald

iD g doi crossref CYBERLENINKA НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА eLIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
DOI JURNAL: 10.34920/2181-9416/2026/5

YURIST AXBOROTNOMASI

5-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5

LAWYER HERALD

ISSUE 5

Toshkent — 2026

ABDUMAJITOVA Shaxrizoda Shuxrat qizi
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti tayanch doktoranti
ORCID: 0009-0000-9050-4453
E-mail: shshukhratovna007@gmail.com

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHNING XALQARO-HUQUQIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI

Iqtibos keltirish uchun (для цитирования, for citation): **ABDUMAJITOVA Sh.Sh.** Raqamli transformatsiya sharoitida korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari // Yurist axborotnomasi – Вестник юриста – Lawyer herald. № 5 (2026) B. 162-169.

5 (2026) DOI https://doi.org/10.34920/2181-9416/2026/5-017

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada raqamli transformatsiya sharoitida korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari tahlil qilingan. Mavzu xalqaro huquq, antikorrupsiya siyosati, raqamli boshqaruv va transmilliy hamkorlik doirasida tasniflanadi. Tadqiqotning maqsadi zamonaviy raqamli vositalar asosida korrupsiyaga qarshi kurashning samarali xalqaro-huquqiy mexanizmlarini aniqlash va ularni takomillashtirish yo‘llarini ishlab chiqishdan iborat. Maqolada xalqaro tashkilotlar, mintaqaviy tuzilmalar va davlatlararo hamkorlikning korrupsiyaga qarshi kurashdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, elektron hukumat, ochiq ma’lumotlar, sun’iy intellekt, raqamli monitoring va aktivlarni qaytarish mexanizmlarining ahamiyati ochib berilgan. Tahlil natijalariga ko‘ra, raqamli texnologiyalar korrupsion xavflarni kamaytirish, shaffoflikni oshirish va boshqaruv samaradorligini kuchaytirishda muhim vosita hisoblanadi. Biroq normativ-huquqiy bazadagi tafovutlar, kiberxavfsizlik muammolari, ma’lumotlar almashinuvidagi cheklovlar va institutsional nomuvofiqlik ushbu jarayonga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Ishda xalqaro-huquqiy mexanizmlarni takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari sifatida normativ uyg‘unlashtirish, tezkor axborot almashinuvi, raqamli nazorat tizimlarini rivojlantirish, virtual aktivlarni tartibga solish va maxsus antikorrupsiya institutlari faoliyatini kuchaytirish asoslab berilgan. Maqolaning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda birinchi marta raqamli transformatsiya sharoitida korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirishning uch pog‘onali (normativ, operatsion va institutsional) konvergensiya modeli asoslab berildi: normativ pog‘onada korrupsiyaga oid jinoyat-huquqiy ta’riflarni raqamli aktivlarga tatbiqan kengaytiruvchi xalqaro huquqiy hujjat (BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasiga qo‘shimcha protokol yoki model qonun shaklida), operatsion pog‘onada moliyaviy razvedka birliklari tarmog‘i asosidagi tezkor raqamli axborot almashinuvi platformasi, institutsional pog‘onada esa texnologik salohiyatga ega maxsus raqamli antikorrupsiya nazorat organi taklif etiladi.

Kalitso‘zlar: raqamli transformatsiya, korrupsiyaga qarshi kurash, xalqaro-huquqiy mexanizmlar, antikorrupsiya siyosati, elektron hukumat, ochiq ma’lumotlar, sun’iy intellekt, aktivlarni qaytarish, transmilliy korrupsiya, kiberxavfsizlik.

АБДУМАДЖИТОВА Шахризода
Докторант Университета мировой экономики и дипломатии
ORCID: 0009-0000-9050-4453
E-mail: shshukhratovna007@gmail.com

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫХ МЕХАНИЗМОВ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

АННОТАЦИЯ

В данной статье проанализированы приоритетные направления совершенствования международно-правовых механизмов противодействия коррупции в условиях цифровой трансформации. Рассматривается проблема в контексте международного права, антикоррупционной политики, цифрового государственного управления и транснационального сотрудничества. В статье выявлены эффективные международно-правовые механизмы противодействия коррупции, основанные на современных цифровых технологиях, а также разработаны предложения по их совершенствованию. Раскрывается роль международных организаций, региональных структур и межгосударственного сотрудничества в борьбе с коррупцией. Особое внимание уделено значению электронного правительства, открытых данных, искусственного интеллекта, цифрового мониторинга и механизмов возврата активов. Отмечается, что цифровые технологии являются важным инструментом снижения коррупционных рисков, повышения прозрачности и эффективности государственного управления. Вместе с тем различия в нормативно-правовом регулировании, проблемы кибербезопасности, ограничения в обмене данными и институциональная несогласованность оказывают негативное влияние на эффективность международного сотрудничества. В качестве приоритетных направлений совершенствования международно-правовых механизмов обоснованы гармонизация нормативно-правовой базы, развитие оперативного обмена информацией, совершенствование систем цифрового контроля, правовое регулирование виртуальных активов и усиление деятельности специализированных антикоррупционных институтов. В статье обоснована трёхуровневая (нормативная, операционная и институциональная) конвергентная модель совершенствования международно-правовых механизмов противодействия коррупции в условиях цифровой трансформации: на нормативном уровне предлагается международно-правовой документ, расширяющий уголовно-правовые составы коррупции применительно к цифровым активам (в форме дополнительного протокола к Конвенции ООН против коррупции либо модельного закона), на операционном уровне – платформа оперативного цифрового обмена информацией на базе сети подразделений финансовой разведки, на институциональном уровне – специализированный орган цифрового антикоррупционного контроля.

Ключевые слова: цифровая трансформация, противодействие коррупции, международно-правовые механизмы, антикоррупционная политика, электронное правительство, открытые данные, искусственный интеллект, возврат активов, транснациональная коррупция, кибербезопасность.

SHAKHRIZODA Abdumajitova
Doctoral student at the University of
World Economy and Diplomacy
ORCID: 0009-0000-9050-4453
E-mail: shshukhratovna007@gmail.com

PRIORITY DIRECTIONS FOR IMPROVING INTERNATIONAL LEGAL MECHANISMS FOR COMBATING CORRUPTION IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

ANNOTATION

This article analyzes the priority directions for improving international legal mechanisms for combating corruption in the context of digital transformation. The study examines the issue within the framework of international law, anti-corruption policy, digital governance, and transnational cooperation. The purpose of the research is to identify effective international legal mechanisms for combating corruption based on modern digital technologies and to develop proposals for their improvement.

The article highlights the role of international organizations, regional institutions, and interstate cooperation in combating corruption. Particular attention is paid to the importance of e-government, open data, artificial intelligence, digital monitoring, and asset recovery mechanisms. The findings indicate that digital technologies serve as an effective tool for reducing corruption risks, enhancing transparency, and improving the efficiency of public administration. Nevertheless, differences in legal regulation, cybersecurity challenges, limitations in cross-border data exchange, and institutional inconsistencies continue to hinder the effectiveness of these mechanisms.

The study identifies the harmonization of legal frameworks, the development of rapid information exchange mechanisms, the improvement of digital monitoring systems, the legal regulation of virtual assets, and the strengthening of specialized anti-corruption institutions as the key priorities for enhancing international legal mechanisms. The scientific novelty of the research lies in substantiating, for the first time, a three-tier (normative, operational, and institutional) convergence model for improving international legal mechanisms of anti-corruption in the context of digital transformation: at the normative tier, an international legal instrument extending criminal-law definitions of corruption to digital assets (in the form of an additional protocol to the UN Convention against Corruption or a model law); at the operational tier, a platform for rapid digital information exchange built on the network of financial intelligence units; and at the institutional tier, a specialized digital anti-corruption oversight body.

Keywords: digital transformation, combating corruption, international legal mechanisms, anti-corruption policy, e-government, open data, artificial intelligence, asset recovery, transnational corruption, cybersecurity.

Raqamli transformatsiya sharoitida korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish masalasi dolzarb ilmiy va amaliy muammo hisoblanadi. Korrupsiya raqamli makonda ham moslashuvchan tus olib, transmilliy, yashirin va murakkab shakllarda namoyon boʻlayotgani sababli an'anaviy huquqiy vositalar koʻpincha yetarli boʻlmay qolmoqda. Raqamlashtirish bir tomondan davlat boshqaruvi, moliyaviy nazorat va xizmatlar koʻrsatishda shaffoflikni oshirsa, ikkinchi tomondan ma'lumotlarni manipulyatsiya qilish, elektron izlarni yoʻqotish va virtual aktivlardan noqonuniy foydalanish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi [1].

Mazkur ilmiy ish xalqaro ommaviy huquq, antikorrupsiya siyosati, kiberxavfsizlik, transchegaraviy hamkorlik va raqamli boshqaruv kesishuvida shakllanadi. Xalqaro amaliyot korrupsiyaga qarshi choralar global, mintaqaviy va ikki tomonlama darajalarda rivojlanayotganini koʻrsatadi, ammo bu darajalar oʻrtasida yetarli muvofiqlashtirish har doim ham ta'minlanmagan. Shu bois xalqaro-huquqiy mexanizmlarni

nafaqat saqlab qolish, balki ularni raqamli transformatsiya ehtiyojlariga mos ravishda yangilash zarurdir. Tadqiqotning maqsadi raqamli transformatsiya sharoitida korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlarini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun xalqaro standartlar, aktivlarni qaytarish mexanizmlari, elektron hukumat, sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar tahlili, elektron dalillar va virtual aktivlarni huquqiy tartibga solish bilan bog‘liq yondashuvlar umumlashtiriladi [2]. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, xalqaro antikorrupsiya mexanizmlarining samaradorligi faqat normativ bazaga emas, balki institutsional salohiyat, raqamli infratuzilma, axborot almashinuvi va inson kapitaliga ham bog‘liq [3].

Maqolaning ilmiy vazifasi korrupsiyaga qarshi kurashning klassik xalqaro-huquqiy mexanizmlarini raqamli davr talablariga moslashtirish zaruratini ochib berishdan iborat. Bunda normativ uyg‘unlashtirish, transmilliy aktivlarni qaytarish, elektron dalillarni tan olish, ma’lumotlarni himoya qilish, raqamli moliyani nazorat qilish va maxsus raqamli antikorrupsiya institutlarini shakllantirish ustuvor yo‘nalishlar sifatida ko‘rib chiqiladi. Shu ma’noda, raqamli transformatsiya korrupsiyaga qarshi kurashni faqat texnologik emas, balki chuqur huquqiy va institutsional islohotlar bilan uyg‘un holda olib borishni talab qiladi.

Xalqaro-huquqiy mexanizmlar tushunchasi mazkur tadqiqotda uch darajali tizim sifatida qo‘llaniladi: majburiy xalqaro-huquqiy hujjatlar (BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi (UNCAC)), Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining xorijiy mansabdor shaxslarga pora berishga qarshi konvensiyasi, Yevropa Kengashining Jinoyat-huquqiy va Fuqarolik-huquqiy korrupsiyaga qarshi konvensiyalari), tavsiyaviy (soft-law) standartlar (Moliyaviy harakatlar guruhining FATF tavsiyalari, xususan, virtual aktiv xizmat ko‘rsatuvchilarga oid 15-tavsiya, OECD va G20 tamoyillari) hamda institutsional mexanizmlar (BMT va Jahon banki hamkorligidagi STAR o‘g‘irlangan aktivlarni qaytarish dasturi, Yevropa Kengashining GRECO, Amerika davlatlari tashkilotining MESICIC monitoring mexanizmi, moliyaviy razvedka birliklarining Egmont guruhi). Ushbu uch darajali tizim doirasida normativ uyg‘unlashtirish tushunchasi to‘rt tarkibiy qismni o‘z ichiga oladi: birinchidan, UNCACning 15–25-moddalarida belgilangan jinoyat tarkiblarini raqamli aktivlar va kriptovalyutalarni qamrab oladigan tarzda kengaytirish; ikkinchidan, korrupsiyaga oid normalarni Budapesht kiberjinoyatchilik konvensiyasi asosidagi kiberxavfsizlik talablari bilan muvofiqlashtirish; uchinchidan, moliyaviy monitoring tizimlarini FATFning virtual aktivlarga oid 15-tavsiyasidagi minimal standartlarga moslashtirish; to‘rtinchidan, elektron dalillarning protsessual maqomini BMTning Xalqaro savdo huquqi bo‘yicha komissiyasi (UNCITRAL)ning “Elektron dalillar to‘g‘risidagi Namunaviy qonuni asosida tan olish. Aynan shu to‘rt komponentning minimal xalqaro standart darajasida birlashtirilishi normativ uyg‘unlashtirishning mazmunini tashkil etadi.

Raqamli transformatsiya korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro-huquqiy mexanizmlarini tubdan qayta ko‘rib chiqishni talab qilmoqda. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, korrupsiyaga qarshi standartlarni shunchaki qabul qilish muammoni hal etmaydi, chunki korrupsiya shakllari texnologik taraqqiyot bilan birga yangilanmoqda [4]. Shu sababli xalqaro mexanizmlar huquqiy qat’iyat bilan bir qatorda moslashuvchan, tezkor va texnologik jihatdan qo‘llab-quvvatlangan bo‘lishi kerak.

Birinchi ustuvor yo‘nalish sifatida normativ uyg‘unlashtirish alohida ahamiyatga ega. Ko‘plab mamlakatlarda korrupsiya bilan bog‘liq jinoyat tarkiblari hanuz klassik moddiy manfaat va an’anaviy pora tushunchalari doirasida belgilangan bo‘lib, bu raqamli aktivlar, kriptovalyutalar, elektron tizimlarni buzish orqali olingan manfaatlar va nomoddiy raqamli foydalarni to‘liq qamrab olmaydi [5]. Shu bois korrupsiya jinoyatlarining huquqiy ta’riflarini kengaytirish, elektron tizimlar orqali sodir etiladigan noqonuniy ta’sir o‘tkazish va raqamli aktivlardan foydalangan holdagi poraxo‘rlik shakllarini aniq jinoyatlashtirish zarur.

Mazkur muammoning amaliy jihati shundaki, raqamli muhitda noqonuniy manfaat ko‘pincha pul yoki mol-mulk shaklida emas, balki yopiq ma’lumotlar bazalariga ruxsatsiz kirish, elektron navbat yoki tanlov tizimida ustunlik berish, algoritm parametrlarini muayyan ishtirokchi foydasiga o‘zgartirish kabi ko‘rinishlarda namoyon bo‘ladi. Amaldagi ta’riflar bunday harakatlarni aniq qamrab olmagan hollarda huquqni qo‘llash amaliyoti turlicha talqinlarga yo‘l qo‘yadi, bu esa javobgarlikdan qochish imkoniyatini

kengaytiradi. Shu sababli “noqonuniy manfaat” tushunchasini raqamli shakllarni ham qamrab oladigan tarzda talqin qilish xalqaro darajada kelishib olinishi lozim.

Normativ uyg‘unlashtirish faqat jinoyat huquqi bilan cheklanib qolmaydi. Tadqiqotlar korrupsiyaga qarshi qonunchilikni kiberxavfsizlik, ma’lumotlarni himoya qilish, raqamli moliya, ma’muriy tartib-taomillar va elektron dalillar bilan bog‘liq normalar bilan uyg‘unlashtirish lozimligini ko‘rsatadi [5]. Bu yondashuv huquqiy bo‘shliqlarni qisqartiradi va korrupsiyaning raqamli shakllariga nisbatan javobgarlikni aniqlashtiradi. Ayrim tadqiqotlar hatto korrupsiyaga qarshi choralarning yagona model kodeksi yoki umumlashtirilgan direktiv shaklida konsolidatsiya qilinishi mintaqaviy darajada samaradorlikni oshirishi mumkinligini ta’kidlaydi [6].

Ikkinchi ustuvor yo‘nalish, xalqaro hamkorlik va koordinatsiyani kuchaytirish. Korrupsiya raqamli davrda chegaralarni oson kesib o‘tadi, shu bois bir davlatning alohida harakati yetarli emas [7]. Prokuratura organlari, antikorrupsiya idoralari, moliyaviy razvedka birliklari, Interpol va boshqa xalqaro tarmoqlar o‘rtasida tezkor huquqiy yordam mexanizmlarini takomillashtirish, so‘rovlarni raqamli formatda yuborish va ko‘rib chiqish, dalillar almashinuvining standart elektron tartiblarini ishlab chiqish muhimdir. Ayniqsa, global, mintaqaviy va ikki tomonlama darajalarda mavjud mexanizmlar o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni mustahkamlash zarur, chunki amaldagi tizimda koordinatsiya yetishmasligi qayd etilgan.

O‘zaro huquqiy yordam so‘rovlarining an’anaviy, qog‘oz shaklidagi tartibi bir necha oy, ba’zan esa yillar davom etishi mumkin, holbuki raqamli aktivlar va elektron izlar bir necha soat ichida boshqa yurisdiksiyaga o‘tkazilishi yoki yo‘q qilinishi mumkin. Mazkur vaqt nomutanosibligi xalqaro hamkorlikning samaradorligini sezilarli darajada pasaytiradi. Shu bois so‘rovlarni xavfsiz elektron kanallar orqali yuborish, elektron dalillarni dastlabki saqlab qolish (muzlatish) bo‘yicha tezkor choralarni nazarda tutish va markaziy organlar o‘rtasida doimiy aloqa nuqtalarini belgilash xalqaro hamkorlik mexanizmlarining zaruriy tarkibiy qismiga aylanishi kerak.

Uchinchi ustuvor yo‘nalish, aktivlarni aniqlash, kuzatish va qaytarish mexanizmlarini raqamlashtirish. Raqamli davrda korrupsiya daromadlari bank tizimlari, ofshor tuzilmalar, elektron to‘lov platformalari va virtual aktivlar orqali tez harakatlanadi. Shu sababli aktivlarni qaytarish xalqaro antikorrupsiya huquqining markaziy komponentlaridan biri bo‘lib qolmoqda. Janubiy-Sharqiy Osiyo davlatlari assotsiatsiyasi (ASEAN) tajribasi o‘zaro huquqiy yordam to‘g‘risidagi shartnomalar aktivlarni qaytarishda tayanch vosita bo‘lib xizmat qilayotganini ko‘rsatadi [7]. Biroq bu sohada protseduralar sekinligi, turli huquqiy tizimlar o‘rtasidagi tafovutlar va siyosiy iroda yetishmasligi asosiy to‘siq bo‘lib qolmoqda.

Raqamli vositalar aktivlarni qidirish va kuzatishda muhim o‘rin tutadi. Elektron reyestrlar, deklaratsiya tizimlari, moliyaviy monitoring algoritmlari va davlat xaridlari bo‘yicha analitik platformalar korrupsion aktivlar bilan bog‘liq shubhali operatsiyalarni tezroq aniqlashga yordam beradi [8]. Shu bilan birga, aktivlarni qaytarish samaradorligini oshirish uchun davlatlararo axborot almashinuvi, texnik yordam, qaytarilgan mablag‘lar ustidan monitoring va moslashuvchan transmilliy mexanizmlar zarurligi alohida ta’kidlanadi.

Bunda aktivlarning haqiqiy benefitsiar egalari to‘g‘risidagi ma’lumotlarning ochiqligi alohida ahamiyat kasb etadi. Korrupsion daromadlar ko‘pincha bir necha yurisdiksiyada ro‘yxatdan o‘tgan kompaniyalar zanjiri orqali yashiriladi va ularning yakuniy egasini aniqlash uchun turli davlatlar reyestrlarini o‘zaro solishtirish talab etiladi. Agar benefitsiar egalar reyestrlari mos keluvchi formatda yuritilsa va vakolatli organlar ularga tezkor kirish imkoniga ega bo‘lsa, aktivlarni aniqlash va musodara qilish jarayoni sezilarli darajada qisqaradi. Shu ma’noda, ma’lumotlar formatlarini standartlashtirish ham aktivlarni qaytarish mexanizmlarini takomillashtirishning muhim sharti hisoblanadi.

To‘rtinchi ustuvor yo‘nalish, elektron hukumat va raqamli boshqaruvni keng joriy etish. Elektron davlat xizmatlari, elektron sud tizimlari, ochiq ma’lumotlar portallari, elektron deklaratsiya va e-xarid platformalari inson omilini qisqartirib, qaror qabul qilishning shaffofligini oshiradi [9]. Raqamli vositalar rasmiy va norasmiy to‘siqlarni kamaytirib, mansabdor shaxs bilan bevosita aloqa zaruratini qisqartiradi, bu esa pora berish va olish imkoniyatlarini pasaytiradi. Ayniqsa, davlat xaridlari sohasida e-procurement,

real vaqt monitoringi va SI asosidagi firibgarlikni aniqlash tizimlari samarali vosita sifatida e'tirof etiladi [10].

Shu bilan birga, elektron hukumat vositalarining samarasi davlat xizmatlarini koʻrsatish jarayonining oʻzi qayta koʻrib chiqilgan holdagina toʻliq namoyon boʻladi. Agar mavjud murakkab va noaniq tartib-taomillar oʻzgarishsiz raqamli shaklga oʻtkazilsa, korrupsion xavflar yoʻqolmaydi, balki yangi shaklda saqlanib qoladi. Shu sababli raqamlashtirish jarayonlarni soddalashtirish, qaror qabul qilish bosqichlarini aniq belgilash va mansabdor shaxslarning diskretsion vakolatlarini qisqartirish bilan birga olib borilishi lozim.

Beshinchi ustuvor yoʻnalish, sun'iy intellekt, mashinaviy oʻqitish va katta ma'lumotlardan foydalanish. Tadqiqotlar bu vositalar davlat moliyasi, yer boshqaruvi, xaridlar, soliq va moliyaviy oqimlardagi anomaliyalarni aniqlash imkonini kengaytirayotganini koʻrsatadi. SI inson nazorati ilgʻay olmaydigan yashirin bogʻliqliklar, manfaatlar toʻqnashuvi va xavfli tranzaksion xatti-harakatlarni aniqlashda foydali boʻlishi mumkin. Shu sababli xalqaro antikorrupsiya mexanizmlarining kelajakdagi rivoji ma'lumotlarga asoslangan nazorat tizimlari bilan chambarchas bogʻliq.

Biroq SI vositalari boʻyicha ehtiyotkor yondashuv ham zarur boʻlib, ma'lumotlar sifati past boʻlsa, algoritmlar notoʻgʻri xulosalar chiqarishi mumkin; "qora quti" modellari esa protsessual adolat va hisobdorlik masalalarini keltirib chiqaradi [11]. Shu bois xalqaro darajada SI vositalaridan foydalanish standartlarini ishlab chiqish, ularni inson nazorati bilan uygʻunlashtirish va transmilliy korrupsiyaga qarshi umumiy konsepsiyani shakllantirish muhim hisoblanadi.

Bu borada algoritmik qarorlarning tushuntirilishi (izohlanuvchanligi) talabi muhim kafolat boʻlib xizmat qiladi. Sun'iy intellekt tizimi tomonidan shubhali deb belgilangan operatsiya yoki shaxs boʻyicha yakuniy qaror vakolatli mansabdor shaxs tomonidan qabul qilinishi, manfaatdor shaxs esa bunday xulosaning asoslari bilan tanishish va unga e'tiroz bildirish huquqiga ega boʻlishi kerak. Aks holda korrupsiyaga qarshi kurash vositasi inson huquqlari va protsessual kafolatlarni cheklovchi omilga aylanib qolishi mumkin.

Oltinchi ustuvor yoʻnalish, institutsional salohiyatni oshirish. Raqamli mexanizmlar samaradorligi nafaqat texnologiyaga, balki uni boshqaradigan institutlar va kadrlar salohiyatiga ham bogʻliq. Tadqiqotlarda maxsus texnologik tayyorgarlikka ega boʻlgan antikorrupsiya boʻlinmalarini tashkil etish, IT, raqamli forensika va moliyaviy tahlil boʻyicha mutaxassislarni jalb qilish ustuvor chora sifatida tavsiya etiladi [12]. Elektron vositalardan foydalanish uchun davlat organlari, tergovchilar, prokurorlar va sud tizimi xodimlarining malakasini tizimli oshirish ham muhimdir.

Yettinchi ustuvor yoʻnalish, fuqarolik jamiyati, ochiq ma'lumotlar va jamoatchilik nazorati. Raqamli nazorat tizimlari faqat davlat ichidagi audit uchun emas, balki jamoatchilik ishtiroki uchun ham ochiq boʻlishi kerak [13]. Ochiq ma'lumotlar, jamoaviy monitoring platformalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali beriladigan xabarlar korrupsiyaga qarshi jamoatchilik nazoratini kuchaytiradi. Fuqarolik jamiyati ishtiroki boʻlmagan hollarda texnologik nazorat vositalari rasmiy koʻrinishda boʻlib qolishi, amalda esa kutilgan natijani bermasligi mumkin.

Jamoatchilik nazoratining samaradorligi korrupsiya holatlari haqida xabar beruvchi shaxslarning himoyalanganligiga ham bevosita bogʻliq. Raqamli kanallar xabar berishni osonlashtirsa-da, ular orqali yuborilgan ma'lumotlarning maxfiyligi va xabar beruvchining shaxsini oshkor boʻlishdan himoya qilish kafolatlanmagan hollarda fuqarolarning faolligi pasayadi. Shu bois xavfsiz, anonim xabar berish platformalarini joriy etish va xabar beruvchilarni himoya qilish boʻyicha xalqaro standartlarni raqamli muhitga moslashtirish ushbu yoʻnalishning ajralmas qismi hisoblanadi.

Sakkizinchi ustuvor yoʻnalish, raqamli savodxonlik va infratuzilmani rivojlantirish. Tadqiqotlar texnologik vositalarning samarasizligi koʻpincha ularning oʻzida emas, balki past raqamli savodxonlik, sust infratuzilma va byurokratik qarshiliklarda ekanini koʻrsatadi [12]. Shu sababli xalqaro-huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish faqat shartnomalar yoki jazolarni kuchaytirish bilan cheklanmasdan, raqamli davlat infratuzilmasini rivojlantirish va aholining huquqiy-texnologik madaniyatini oshirishni ham qamrab olishi lozim.

To‘qqizinchi ustuvor yo‘nalish, raqamli moliya va virtual aktivlar ustidan nazorat. Kriptovalyutalar, blokcheyn asosidagi tranzaksiyalar va raqamli moliyaviy vositalar yangi korrupsion sxemalar uchun qulay muhit yaratishi mumkin. Shu bilan birga, blokcheyn va taqsimlangan reyestr texnologiyalari shaffoflikni oshirish vositasi sifatida ham ko‘rilmoqda. Demak, xalqaro-huquqiy mexanizmlar innovatsiyalarni to‘xtatib qo‘ymasdan, ulardan korrupsion maqsadlarda foydalanishni cheklovchi oqilona balansni yaratishi kerak.

Amaliy jihatdan bu muvozanat virtual aktivlar bilan xizmat ko‘rsatuvchi provayderlarni ro‘yxatdan o‘tkazish yoki litsenziyalash, mijozni identifikatsiya qilish talablarini ularga ham tatbiq etish hamda shubhali tranzaksiyalar haqida moliyaviy razvedka birliklariga xabar berish majburiyatini belgilash orqali ta’minlanishi mumkin. Blokcheyn tranzaksiyalarining ochiq reyestrda saqlanishi esa, tegishli tahliliy vositalar mavjud bo‘lganda, mablag‘lar harakatini kuzatish uchun qo‘shimcha imkoniyat yaratadi. Shu tariqa, to‘g‘ri tartibga solingan raqamli moliya korrupsiya uchun xavf manbaidan uni aniqlash vositasiga aylanishi mumkin.

O‘ninchi ustuvor yo‘nalish, gibrid yondashuvni joriy etish. Ko‘plab manbalar texnologiyaning o‘zi yetarli emasligini, uning samarasi institutsional islohotlar, huquqiy jihatdan aniq mexanizmlar, siyosiy iroda va etik boshqaruv madaniyati bilan uyg‘unlashgandagina oshishini ko‘rsatadi. Bu yondashuv texnologik determinizmdan voz kechib, huquq, boshqaruv, nazorat, fuqarolik ishtiroki va xalqaro hamkorlikni bitta tizimga birlashtiradi [13].

Ushbu yo‘nalishlarning ahamiyati Markaziy Osiyo davlatlari, jumladan, O‘zbekiston uchun ham yuqoridir. Mintaqada davlat xizmatlari va moliyaviy sohani raqamlashtirish jadal sur’atlarda olib borilayotgan bir paytda kiberkorrupsiyaning yangi shakllari ham namoyon bo‘lmoqda [5]. Bu holat milliy qonunchilikni xalqaro standartlar bilan uyg‘unlashtirish, mintaqaviy hamkorlik mexanizmlarini kuchaytirish va xalqaro tajribani milliy sharoitga moslashtirish zaruratini yanada dolzarb qiladi.

Yuqorida ko‘rsatilgan ustuvor yo‘nalishlarning har biri amaliyotda aniq xalqaro-huquqiy shaklga ega bo‘lishi lozim, aks holda ular deklarativ tavsiya darajasida qolib ketadi. Muallif quyidagi konkret shakllarni taklif etadi: normativ uyg‘unlashtirish BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi (UNCAC) ga qo‘shimcha protokol yoxud mintaqaviy tashkilotlar (masalan, MDH yoki ShHT) doirasida qabul qilinadigan tavsiyaviy model qonun shaklida; xalqaro hamkorlik va koordinatsiya moliyaviy razvedka birliklari tarmog‘i negizida yaratiladigan davlatlararo raqamli o‘zaro huquqiy yordam platformasi (Egmont Secure Web tipidagi xavfsiz tarmoq) to‘g‘risidagi ko‘p tomonlama bitim shaklida; aktivlarni qaytarish StAR dasturi negizida ishlab chiqiladigan raqamli aktivlarni qaytarish bo‘yicha namunaviy bitim (model agreement) shaklida; elektron hukumat va davlat xaridlari Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT) tamoyillariga muvofiq ishlab chiqiladigan tavsiyaviy xalqaro standart (minimal shaffoflik talablari) shaklida; sun‘iy intellekt vositalari ularning shaffofligi va hisobdorligiga oid talablarni belgilovchi xalqaro tavsiyaviy kodeks (soft-law standart) shaklida; institutsional salohiyat mintaqaviy raqamli antikorrupsiya markazini tashkil etish to‘g‘risidagi hukumatlararo bitim shaklida; virtual aktivlar ustidan nazorat FATFning 15-tavsiyasini majburiy minimal standart sifatida milliy qonunchilikka implementatsiya qilishni nazarda tutuvchi qo‘shimcha protokol shaklida amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir. Ushbu farqlash qaysi yo‘nalish majburiy shartnoma, qaysi biri tavsiyaviy standart va qaysi biri institutsional-operatsion platforma shaklida amalga oshirilishi kerakligini aniq belgilash tadqiqotning amaliy ahamiyatini oshiradi.

Raqamli transformatsiya sharoitida korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish bugungi kunda alohida dolzarb yo‘nalishga aylangan. Raqamli muhit korrupsiyani faqat yangi vositalar bilan sodir etish imkonini bermay, uni transmilliy va murakkab shaklga ham olib chiqmoqda [14]. Shu bilan birga, aynan raqamlashtirishning o‘zi korrupsiyani aniqlash, kuzatish va oldini olish uchun yangi huquqiy hamda texnologik imkoniyatlar yaratmoqda.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy antikorrupsiya yondashuvlari raqamli davr talablariga to‘liq javob bermaydi. Klassik jinoyat-huquqiy normalar ko‘pincha moddiy zarar, an’anaviy pora va jismoniy shakldagi noqonuniy manfaatlarga tayanadi, holbuki bugungi korrupsion sxemalar elektron tranzaksiyalar, ma’lumotlar manipulyatsiyasi, virtual aktivlar va raqamli platformalar orqali amalga

oshirilmoqda. Shu sababli korrupsiyaga oid huquqiy ta’riflarni kengaytirish, elektron dalillarning protsessual maqomini mustahkamlash va kiberxavfsizlik hamda antikorrupsiya qonunchiligini uyg‘unlashtirish zarur hisoblanadi.

Taklif etilayotgan uch pog‘onali konvergensiya modelining afzalligi shundaki, unda normativ, operatsion va institutsional darajalar bir-birini to‘ldiradi. Normativ pog‘ona raqamli korrupsiya shakllari uchun yagona huquqiy asos yaratsa, operatsion pog‘ona ushbu normalarni amalda qo‘llash uchun zarur bo‘lgan tezkor axborot almashinuvini ta’minlaydi, institutsional pog‘ona esa butun tizimning barqaror faoliyati va texnologik salohiyatini kafolatlaydi. Pog‘onalardan birining yetishmasligi qolganlarining ham samaradorligini pasaytiradi: masalan, kengaytirilgan huquqiy ta’riflar tezkor axborot almashinuvisiz amalda qo‘llanilmay qoladi, texnologik platformalar esa malakali institutlarsiz rasmiy xarakter kasb etadi.

Yakuniy xulosa shundan iboratki, raqamli transformatsiya sharoitida korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro-huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish ko‘p bosqichli va kompleks jarayon hisoblanadi. U normativ uyg‘unlashtirish, elektron dalillarni tan olish, aktivlarni qaytarishni kuchaytirish, SI va blokcheyn kabi vositalar uchun xalqaro standartlar ishlab chiqish, institutsional salohiyatni oshirish va fuqarolik nazoratini kengaytirishni bir vaqtning o‘zida talab qiladi. Demak, ushbu ilmiy maqola bo‘yicha eng to‘g‘ri yondashuv alohida texnologik yechimlar emas, balki xalqaro huquq, raqamli boshqaruv va institutsional islohotlarni o‘zaro bog‘lagan gibrid modelni shakllantirishdan iboratdir.

IQTIBOSLAR/СНОСКИ/REFERENCES:

1. Paminto S.R., Nurahman D., Eriyanto E. Criminal Law Policy in Combating Corruption in the Digitalization of Public Services Sector // Journal of Strafvordering Indonesian. 2025. DOI: 10.62872/7v1xe553.

2. Kovtun O., Shmahun A. Digital Transformation of Anti-Corruption Policy in the Public Administration System: The Role of Innovative Tools and Artificial Intelligence // Public Administration and Regional Development. 2026. DOI: 10.34132/pard2026.31.07.

3. Ефименко А., Боронос В., Серпенинова Я., Колдовский А. Инновационные и технологические детерминанты снижения коррупции: как знания и технологии способствуют общественной добропорядочности и прозрачности? // Knowledge Economy and Lifelong Learning. 2025. Т. 1. № 1. С. 21–34. DOI: 10.61093/kell.1(1).21-34.2025.

4. Nedzinskas E., Seminavičė R. New Corruption Challenges in the Context of Digital Transformation // Journal of Management. 2026. No. 1. DOI: 10.38104/vadyba.2026.1.07.

5. Rustambekov I., Gulyamov S. Modern Cybercorruption: Concept, Challenges, and Countermeasures in the Central Asian Region // Jurisprudence. 2025. Vol. 5. No. 2. DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.2./buxo5819.

6. Клочко А., Зеленский О. Исследование потенциала технологий искусственного интеллекта в борьбе с коррупцией // Juridical Scientific and Electronic Journal. 2024. № 2. DOI: 10.32782/2524-0374/2024-2/122.

7. Arifin R., Riyanto S., Putra A. Collaborative Efforts in ASEAN for Global Asset Recovery Frameworks to Combat Corruption in the Digital Era // Legality: Jurnal Ilmiah Hukum. 2023. Vol. 31. No. 2. DOI: 10.22219/ljih.v31i2.29381.

8. Kolomoiets T., Makarenkov O. Digital Intervention in Legal Mechanisms for Detecting the Proceeds of Corruption // Baltic Journal of Economic Studies. 2021. Vol. 7. No. 5. P. 235-242. DOI: 10.30525/2256-0742/2021-7-5-235-242.

9. Rahmafillah R., Putri R.Y.A., Sartika R. The Effectiveness of Anti-Corruption Policies in the Digital Age: A Literature Review on the Use of Technology in the Eradication of Corruption // Hermeneutika: Jurnal Ilmu Hukum. 2025. Vol. 9. No. 2. DOI: 10.33603/hermeneutika.v9i2.10043.

10. Rysin M., Sukh Y. Digital Solutions as an Effective Approach to Combat Corruption in Public Procurement // Democratic Governance. 2024. No. 2. DOI: 10.56318/dg/2.2024.18.

11. Винникова Н. Цифровые технологии в борьбе с глобальной коррупцией // Вестник Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина. Вопросыполитологии. 2022. № 41. DOI: 10.26565/2220-8089-2022-41-04.

12. Sarsembayev M. How to Put a Barrier to Domestic and International Corruption with the Help of Digital Technologies // Eurasian Journal of International Law. 2022. No. 3. P. 10-21. DOI: 10.32523/2791-0954-2022-3-3-10-21.

13. Bondarenko O. Digital Transformation as a Principle of Minimizing Corruption Risks // Bulletin of Luhansk Scientific-Educational Institute named after E.O. Didenko. 2024. No. 105. P. 49-60. DOI: 10.33766/2786-9156.105.49-60.

14. Atabiya M.H., Purwanto A. Reforming Digitalizing the Legal System in Indonesia to Confront National and Global Challenges // PAMALI: Pattimura Magister Law Review. 2025. Vol. 5. No. 3. DOI: 10.47268/pamali.v5i3.3432.

YURIST AXBOROTNOMASI

5-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 5

LAWYER HERALD

ISSUE 5

ISSN 2181-9416

DOI JURNAL: 10.34920/2181-9416/2026/5

2026-YIL